

Posudek vedoucího na magisterskou práci Bc. Dominiky Ščučkové: Mimomanželská a manželská plodnost v EU se zaměřením na státy Visegrádské čtyřky a Finsko

Změny zaznamenané ve vyspělých zemích, ve struktuře plodnosti podle rodinného stavu, ke kterým došlo v posledních 40 letech, jsou historicky bezprecedentní. Podíl dětí narozených mimo manželství nebývale narostl a v řadě zemí, respektive regionů přesahuje 50 %. Uvedené trendy se lišily v jednotlivých populacích časováním i tempem.

Předložená magisterská práce si klade za cíl popsat trendy posledních 40-50 let v populacích EU28 a dále se hlouběji zaměřit na několik vybraných zemí. Práce v rozsahu 79 stran včetně příloh je rozdělena do sedmi kapitol, z nichž první je úvodní a poslední závěrečná. V úvodu je nastíněna demografická situace Evropy od druhé světové války a její geopolitické dělení, které se s určitým časovým zpožděním promítlo i do demografických trendů. V této souvislosti jsou potom specifikovány dva hlavní cíle a to: typologie trendů ukazatelů plodnosti a dále hlubší analýza struktur plodnosti v zemích Visegrádské čtyřky a Finska. Tento pohled je ještě dokreslen studiem současných postojů na manželství a rodičovství v těchto pěti vybraných zemích.

V úvodu, autorka seznamuje čtenáře s hlavním záměrem práce a nastiňuje obsah jednotlivých kapitol. Druhá kapitola je pak věnována datovým zdrojům a použité metodologii. V této kapitole jsou uvedeny země, za které bude analýza provedena, nicméně v okamžiku, kdy se o nich poprvé mluví, by bylo vhodné uvést, jak to je s Kyprem vzhledem k jeho politickému rozdělení. Na str.11 jsou nevhodně vymezeny věkové kategorie 35-40 a 40-45 let. Na stejné straně je poněkud matoucí následující výrok: *..z výsledků shlukové analýzy za úhrnnou plodnost, věk matky při narození prvního dítěte a podíl živě narozených mimo manželství byla vytvořena typologie zemí Evropské Unie....* Ve skutečnosti šlo o typologii trendů, zvláště za každý výše uvedený ukazatel. V závěru této druhé kapitoly je zmíněno použití metody logistické regrese, bohužel její konkrétní aplikace není specifikována ani v metodologické kapitole a ani v šesté kapitole, kde jsou prezentovány její výsledky. Třetí kapitola v rozsahu tří stran představuje diskusi s českou i zahraniční literaturou. Vzhledem ke skutečnosti, že další část magisterské práce je hlouběji orientována na země Visegrádské čtyřky a Finsko, mohla být tato třetí kapitola ještě doplněna o diskusi literatury týkající se těchto vybraných zemí.

Čtvrtá kapitola již přináší vlastní autorčino zpracování týkající se typologie trendů vybraných ukazatelů plodnosti v zemích EU. Za použití metody shlukové analýzy byly hledány podobnosti v trendech podílu dětí živě narozených mimo manželství, úhrnné plodnosti a průměrného věku při narození prvního dítěte. Tato analýza je v zásadě správná. Autorka však mohla být ve svých komentářích přesnější. Z obr. 1 není zřejmé, zda Estonsko tvoří samostatnou skupinu, dle dendrogramu se zdá součástí čtvrté skupiny (podobně v případě Irska na obr.8, které se pojí dle dendrogramu k první skupině). Vzhledem ke skutečnosti, že shluková analýza musela být provedena za období, kdy byly známy všechny hodnoty za jednotlivé země, je toto období kratší než odpovídající grafy trendů podle skupin. Je kladem, že jsou trendové grafy vykresleny za delší časové období (na základě všech dostupných dat), ale autorka měla tento svůj záměr v textu vysvětlit. Pro čtenáře je totiž poněkud matoucí jestliže na str.19 se uvádí, že shluková analýza byla provedena za období 1970-2012 a následně v textu (na stejné straně) se bez dalšího vysvětlení komentuje období 1960-2015. Závěrem typologie trendů jednotlivých ukazatelů je správně uveden obrázek rozložení zemí v posledním známém roce zkoumaného ukazatele (obvykle rok 2015). Chybí však vysvětlení proč se počty zemí liší. Například na obr.7 jsou

znázorněny hodnoty pro 23 států místo 28 (na obr.14 je 27 zemí místo 28). Tato skutečnost měla být vysvětlena v poznámce pod obrázkem, respektive mohly být chybějící hodnoty nahrazeny hodnotami předchozího roku/let a specifikovány pod obrázkem. Pátá a šestá kapitola jsou věnovány hlubší analýze zemí Visegrádské čtyřky a Finska. Jedná se, podobně jako v předchozí kapitole, o vlastní autorský přínos. Na úvod by bylo přínosné více specifikovat tuto volbu a to zejména Finska (referenční země, historicky a kulturně pod vlivem jak Ruska, tak Švédska), hodil by se do úvodu této kapitoly také krátký historický exkurs o těchto zemích. V komentářích mohla být více vyzdvihnuta odlišnost a někdy i podobnost Finska na základě provedených analýz. Komentář ke kontingenčním tabulkám (standardizovaným reziduím) mohl být více interpretační a také konfrontován s předchozími obrázky a to zejména s obrázky 25-27. Poslední autorská (šestá) kapitola se zabývá postoji obyvatel výše vybraných pěti zemí k rodičovství a manželství na základě výběrového šetření European Values Study z roku 2008. Autorka zvolila pět postojových otázek, které postupně analyzuje metodou logistické regrese, přičemž jako prediktory jí slouží pohlaví, věk, země, vzdělání a druh partnerství/rodinný stav respondenta. Prezentované výstupy by si zasloužily rozsáhlejší komentář. Chybí zde tabulka rozložení deskriptivních charakteristik výběrových souborů. Není specifikováno, které proměnné jsou kategoriální (výčet kategorií) a které spojité (věk). Výstupy jsou jasné pouze čtenářům, kteří rutinně používají metodu logistické regrese. V přehledové tabulce 19 měly být uvedeny kategorie odpovědí, protože ty nebyly u všech otázek stejné a ani v textu nejsou varianty odpovědí popsány. Ve výstupech parametrů logistické regrese (tabulky 20, 21, 24) je chybně uvedená charakteristika *korelační koeficient*, u binární logistické regrese se obvykle uvádí Cox-Snell R^2 a Nagelkerke R^2 , které představují analogii indexu determinace (vysvětlují podíl variability závisle proměnné). Vhodnější je druhý ukazatel, protože ten první nemůže dosáhnout hodnoty 1. Pro interpretaci výsledků není šťastné, jednou mít referenční spíše nesouhlasím (tj. modelovaná pravděpodobnost je spíše souhlasím) v tab. 20 a v další tabulce 21 mít jako referenční odpověď souhlas (tj. modelovaná pravděpodobnost je nesouhlas), v tabulce 24 je referenční ano (tj. modeluje se ne). Nejvhodnější pro interpretaci by měl být stejný směr odpovědí a místo referenční uvádět co je modelovaná pravděpodobnost. Autorka dále použila multinominální logistickou regresi, kde uvádí jako ukazatel vysvětlené variability pseudo korelační koeficient, přičemž nejčastěji se uvádí Nagelkerke R^2 , ve výstupech SPSS jsou ještě dva jiné (Cox and Snell a Mc Fadden), není jasné, podobně jako v případě binární logistické regrese, který ukazatel byl použit. Prediktory týkající se multinominální logistické regrese jsou v příslušných tabulkách uspořádány v jiném pořadí, než v případě binární logistické regrese což ztěžuje čtenáři orientaci.

Předkládaná magisterská práce Dominiky Ščučkové je dobře zvládnutá na úrovni zvolených metodických přístupů řešené problematiky. Její strategie i interpretace výsledků je v zásadě správná. Je škoda, že autorka nešla hlouběji v interpretaci výsledků i vysvětlování některých použitých metod. Práce neobsahuje zásadní chyby, uvedené připomínky jsou spíše ve smyslu ponaučení pro příští práci. Magisterská práce Dominiky Ščučkové splňuje požadavky kladené na magisterské práce, a proto ji doporučuji k obhajobě.